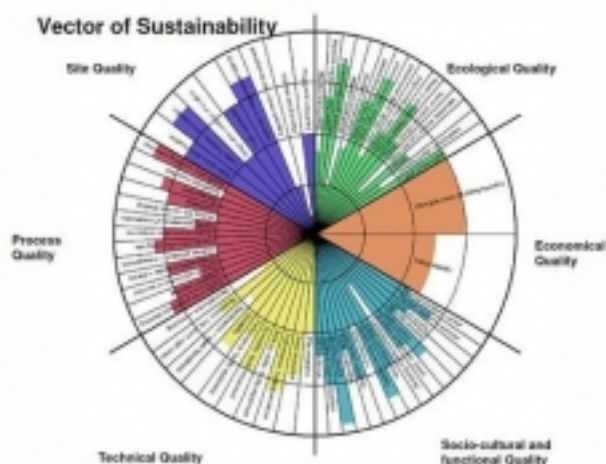

Odvrátí udržitelná výstavba zánik ropné civilizace?

Author: SF / Petr Bým | Published: 06.03.2009

Energetická otázka je dnes prioritou politiků, ekonomů i sociologů. Až do 18. či 19. století totiž lidstvo své energetické potřeby krylo z obnovitelných zdrojů. Parní stroj jako hybatel industrializace ovšem situaci zcela změnil. Z uhlí se postupem času přešlo na jiné fosilní palivo, problém je ovšem to, že ložiska ropy - exploatovaná závratnou rychlostí - jsou konečná. A pokud by „zbytek“ světa měl v dohledné době dosáhnout takové životní úrovně (a tedy i energetické spotřeby) jako vyspělé státy (zhruba definované členstvím v OECD), vyčerpají se světové zásoby černého zlata ještě rychleji, než se obecně předpokládá - tedy někdy v druhé polovině tohoto století. Něco se musí stát - v tom v hospodářsky vyspělých zemích panuje shoda. Receptů na nápravu je hodně, někdy i dosti neuvěřitelných. Tak například se mluví o atomizaci společnosti na víceméně autarkní ekonomické a také energetické jednotky, takže třeba v USA by se třetina obyvatelstva měla z měst vrátit na venkov. Na zmíněné konferenci se objevila dokonce i logická, leč nerealizovatelná myšlenka, že vzhledem k délce životního cyklu většiny budov, která se pohybuje kolem 50 let (poté je nutno přistoupit k rekonstrukci interiérů a instalací) by se shodně měla plánovat i životnost staveb - demolice jsou totiž levnější než rekonstrukce. Ti střídmejší zatím spíše mluví o tom, co dlouhodobě nelze tolerovat: například masové přesuny obyvatel na ose bydliště-pracoviště, spolu s tím, že právě v automobilech se využití potenciální energie spotřebované ropy blíží pouhým 10 % - chybí ovšem reálné návody na eliminaci těchto neudů a problémů. Praktičtější je z tohoto úhlu pohledu koncept udržitelné výstavby. Stavebnictví je jedním z největších odběratelů energií, surovin i dopravních kapacit, vedle toho se také více než značně podílí na ničení životního prostředí. Udržitelná výstavba posouvá sektor stavebnictví od pouhého energeticky a ekologicky racionálního stavění k stavbám a budovám takovým, které se budou blížit ideálu ve všech směrech. To znamená také z hlediska uživatele, kvůli kterému ostatně budova vznikla. Zkrátka nepříjde ani energetika - udržitelná výstavba by měla uspořit 16 % veškeré spotřebované energie.

Udržitelnost = nutnost

„Lidé vědí přesně, kolik jejich auto spotřebuje benzínu, ale povědomí o energetické spotřebě svého domu mají chabé,“ tvrdí nejspíš oprávněně Gerd Hauser z Fraunhofer Institut für Bauphysik. V Německu patří k průkopníkům udržitelné výstavby, v níž jde o více než pouze o energetické úspory či šetrnost stavby k životnímu prostředí. Svou podstatou jde vlastně o návrat k základnímu smyslu architektury a stavitelství vůbec: produkovat budovy, jaké společnost potřebuje. V Německu tyto potřeby rozdělili do pěti kategorií, z nichž každá má řadu kritérií, do nichž se stavební objekty musí (či měly by se) „vejít“.

„Udržitelné“ stavby by měly mít samozřejmě kvality ekologické, a to jak z pohledu na jejich vliv na okolí

bezprostřední i vzdálenější, tak požadavku na minimalizaci produkce škodlivin a odpadu. Opět se objevuje i důraz na kvalitu ekonomickou, smysluplné je stavět kvalitní objekty, které také obstojí v konkurenční soutěži. Návrat ke kořenům stavitelství představuje komplex kritérií socio-kulturních a funkčních (včetně začlenění výtvarného umění), když jakýmsi průřezovým měřítkem kvality stavby je kvalita procesů, spjatých s výstavbou i provozem objektu (plánování, řízení, kontrola). A jako koruna všeho se ke čtyřem zmíněným faktorům přidává kvalita lokality - i z toho je patrné, že v udržitelném stavění by více než v minulosti měl ke slovu přijít urbanismus.

Německo na tomto poli ani zdaleka není osamoceno, podobné trendy se prosazují - teoreticky i organizačně - i v dalších vyspělých zemích. Zatím ovšem tyto snahy nemají větší ohlas v legislativě a stejně to vypadá i v praxi. „V Německu je podle těchto zásad zatím postaveno šestnáct staveb,“ osvětluje reálnou situaci udržitelné výstavby G. Hauser. Jakýmsi celoevropským etalonem udržitelné výstavby je přitom bruselský komplex Berlaymont, kde sídlí komise EU.

Bohužel na reprezentativním setkání domácího stavebního sektoru nezaznělo, že v Česku přinejmenším na akademické půdě není pojem udržitelná výstavba žádnou novinkou. Už několik let se touto problematikou zabývají na ČVUT, působí u nás Česká společnost pro udržitelnou výstavbu budov a čeští zástupci se podílejí i na činnosti organizace International Initiative for Sustainable Built Environment. Na konferenci o těchto skutečnostech nezaznělo ani slovo, snad proto, že programově se soustředila spíše na obecná a deklaratorní východiska udržitelné výstavby, ale možná v pozadí stála i neinformovanost. Chyba je to ovšem nejen pořadatelů, ale i našich protagonistů udržitelné výstavby. „Víme o tom, propagaci jsme leccos dlužni,“ říká Petr Hájek, profesor stavební fakulty ČVUT.

Jak to vidí firmy

Popelu na hlavě profesora ČVUT tak trochu odpovídá stav a směry myšlení managementu domácích firem, působících ve stavební výrobě. To na popud profesního svazu stavařů zmapovala společnost Incoma Research, která se ovšem zaměřila hlavně na energeticky úsporné stavby. Výsledky průzkumu jsou nikoli

snad radostné, ale také ne katastrofální. „Energeticky úsporné stavění je v ČR ještě na startu - tedy s výbornou perspektivou růstu,“ konstatoval Radovan Mužík z Incoma Research.

Trend nízkoenergetické výstavby považuje více než polovina respondentů za přeceňovaný nebo dokonce za „módní“, přitom pětina z nich ho zcela ignoruje. Z ankety ovšem zároveň vyplynulo, že 60 % v sektoru aktivních firem za hlavního hybatele oboru považuje investory - ovšem jen třetina investorů má o současných trendech dostatečné povědomí, přičemž celých 25 % investorsko-developerských společností je vůbec nevnímá. Přesto stavební firmy očekávají právě ve sféře energeticky úsporné výstavby vzestup poptávky, přičemž velmi pozitivně je z jejich strany hodnocena nabídka relevantních materiálů a technologií (73 % respondentů ji považuje za dostatečnou). Obzvláště zajímavé a významné jsou výsledky průzkumu stran bariér nízkoenergetického stavění u nás. Na prvním místě figuruje vysoká cena materiálů a technologií (35 %), následuje absence podpůrných legislativních nástrojů (23 %) a nedostatečná angažovanost investorů (18 %). Příznivě - zvláště ve spojení s citovaným hodnocením materiálové základy - lze hodnotit skutečnost, že nedostatek potřebného know-how u architektů a stavařů za fatální považuje jen malá část firem (9, resp. 8 %). Výsledky tak naznačují, že pokud dojde k impulsu ze strany státu, který by pro investory zvýšil ekonomickou atraktivitu nízkoenergetických budov, sektor jako takový je na následnou poptávku připraven promptně odpovědět. Nad prvním předpokladem - tedy aktivnější politikou státu na tomto poli - ovšem nejen samotná praxe a život, ale i průběh letošního stavařského fóra vznáší jenom otazníky.

Bez státu i se státem

„U nás obecně nemáme dlouhodobé strategické koncepce,“ konstatuje Jaroslav Kovář s tím, že v oblasti rozvoje udržitelné výstavby je role státu nezastupitelná. Nejde ani tak o kopírování zahraničních vzorů - týkají se ostatně zemí zatím podstatně vyspělejších než Česko, zatímco postkomunistická Evropa na tom bude podobně jako my. Státní ingerence je zapotřebí proto, že právě stát nastavuje základní ekonomické parametry, například daňové sazby, které mohou stimulovat potřebné změny v chování developerů a stavařů. „Myšlenka udržitelné výstavby se musí překloupat v podnikatelskou příležitost, což se u nás nestalo,“ podotýká J. Kovář.

Je-li řeč o státu, jsou ve hře samozřejmě i další nástroje: tolik vzývané dotace, ale třeba i technické normy. Zajímavý je v tomto ohledu vývoj v sousedním Německu, které od systému štedrých podpor z veřejných rozpočtů postupně přechází k mnohem přísnějším normám, jinými slovy: od pobídek k příkazům. Zdá se, že Česko je zatím spíše v prvním stadiu - pozornost je věnována hlavně dotacím, ale zásadní kroky se odkládají. V řadě vystoupení na Fóru českého stavebnictví na adresu naší exekutivy i proto padlo mnoho kritických slov. Stát, respektive jeho představitelé na konferenci kontrovali obdivuhodným způsobem. „Vo tom se může říct, že by to mohlo bejt spuštěný v dubnu,“ také takto se státní politika prezentovala před kapitány a koryfeji českého stavebnictví. Na omluvu řečníka lze uvést snad jen to, že šlo o záskok na poslední chvíli, v níž se omluvil ohlášený politik, přesně řečeno náměstkyně ministra životního prostředí Bízková. Pravdou je, že řečnický výkon jejího náhradníka mnoho nepokazil - projev představoval jednu z instantních prezentací, s níž ministerští činovníci v posledních letech konference objíždějí. Na fóru, které se snažilo zmapovat dlouhodobé perspektivy klíčového odvětví ekonomiky, tak stát (paradoxně prostřednictvím obsahem i politickým obsazením „zeleného“ ministerstva) nabídl jen výčet dotačních titulů domácích i unijních. „Státní správa nezklamala,“ s ironií zkonstatoval V. Matyáš, prezident Svazu podnikatelů ve stavebnictví.

06.03.2009 09:20, SF / Petr Bým